

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента на дисертаційну роботу Барбір Ірини Миколаївни на тему: «Розвиток державно-приватного партнерства у сфері автомобільного транспорту в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи.

В останні роки залученню інвестицій у розбудову транспортної інфраструктури приділялася значна увага, проте реалізація проектів з модернізації цього сектору припинилася через воєнні дії на території України. З початком воєнного стану реалізація реформи у транспортній галузі була призупинена. Не можуть бути виконані завдання Плану заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, Національної економічної стратегії України, Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування державного значення на 2018-2022 роки. Виконання планових обсягів робіт на 2022 рік фактично зупинено, а дороги збудовані та відремонтовані в рамках реалізації зазначених документів зазнали різного ступеню пошкоджень та руйнувань. На територіях і у містах, де велися найжорстокіші бої зруйнована транспортна інфраструктура, а люди залишилися без приватних транспортних засобів, які були пошкоджені чи знищені в результаті ракетних обстрілів.

Станом на сьогодні об'єкти транспортної інфраструктури стали однією з ключових сфер, які зазнали найбільших руйнувань з боку агресора. Зокрема, значних руйнувань, як в абсолютному, так і у вартісному виразі, зазнали об'єкти дорожньої інфраструктури. За попередніми оцінками, внаслідок бойових дій зруйновано 25,0 тис. км доріг та 315 мостів і мостових переходів державного, місцевого та комунального значення. У деокупованих регіонах (Чернігівська, Київська, Сумська, Харківська області) відбулося значне руйнування доріг внаслідок проходження танків та іншої важкої військової техніки, що вимагатиме реконструкції значної їх частини.

За інформацією Державного агентства автомобільних доріг України, середньозважена вартість реконструкції доріг у 2021 р. становила близько 29 млн. грн. за 1 км дороги (без урахування вартості відновлення мостів). З урахуванням цього, попередня оцінка сумарних втрат від руйнування доріг може складати близько 26,6 млрд. дол. (у цінах на кінець 2021 р.). Оцінка пошкоджень та руйнувань мостів ще додає 1,9 млрд. дол. збитків. Відновлення цих об'єктів – пріоритет для України щонайменше на наступні декілька років.

Для відбудови, відновлення і забезпечення подальшого функціонування транспортної інфраструктури необхідно залучати значні кошти. У багатьох країнах держава бере на себе до 50 % таких витрат, інколи зазначений показник набагато вищий. Проте, в нинішніх умовах в Україні можливості державного фінансування обмежені. Вирішальним для розвитку вітчизняної транспортної інфраструктури має стати залучення коштів приватного сектору: як іноземних, так і вітчизняних інвесторів. Ефективним інструментом для цього можуть стати проекти державно-приватного партнерства. Водночас, використання механізму державно-приватного партнерства в Україні у цілому ще не стало масовим і системним процесом і не підкріплене відповідною цілеспрямованою політикою держави.

З огляду на це, обраний Барбір І.М. у дисертації вектор дослідження, що висвітлює проблематику розвитку державно-приватного партнерства, є актуальним та важливим як для сучасної практики публічного управління, так і для розвитку теоретико-методичних засад науки в цілому.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Актуальність обраної Барбір І.М. тематики дисертації підтверджена її виконанням в межах науково-дослідної роботи кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (тема: «Діяльність громадських організацій національних меншин як чинник регіонального розвитку та консолідації українського суспільства», номер державної реєстрації: 0120U101169, 2020-2021 рр.), у межах якої автором проаналізовано вплив

громадських організацій на розвиток державно-приватного партнерства та інвестиційної діяльності в цілому та на регіональному рівні, зокрема.

Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи.

Дисертація Барбір І.М. складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 218 сторінок, з них 192 сторінка основного тексту.

Об'єктом дисертаційного дослідження є реалізація державно-приватного партнерства, предметом визначено розвиток державно-приватного партнерства у сфері автомобільного транспорту України.

У *вступі* до дисертації Барбір І.М. визначила актуальність розвитку державно-приватного партнерства у сфері автомобільного транспорту в Україні, а також сформулювала мету, що полягає в обґрунтуванні організаційно-правових підходів розвитку державно-приватного партнерства у сфері автомобільного транспорту України і розробленні рекомендацій щодо їх реалізації. У вступі дисертації здобувачем встановлені завдання, об'єкт та предмет дослідження, методи його проведення й елементи наукової новизни. Дисертантка висвітлила практичну цінність одержаних результатів дослідження та навела дані щодо апробації його положень.

У *першому розділі* дисертації Барбір І.М. на належному науковому рівні обґрунтувала теоретико-методологічні засади державно-приватного партнерства у сфері автотранспорту (с. 26 – 76). Зокрема, у першому параграфі дисертантка дослідила етапи становлення та розвитку державно-приватного партнерства у сфері автотранспорту. У другому параграфі здобувач розглянула контракти, договори оренди та концесійні угоди як форми реалізації державно-приватного партнерства; розкрила підходи до формування державно-приватного партнерства (за першим підходом держава передає виконання певних своїх функцій підприємствам приватного сектору; за другим – виконання певних соціальних функцій перебирають на себе неурядові організації; і за третім – суб'єкти господарювання добровільно беруть на себе зобов'язання виконувати певні соціальні функції). Вартим уваги, на наш погляд є третій параграф, у якому

автор проаналізувала світовий досвід організації державно-приватного партнерства у сфері транспортної інфраструктури та навела цікаві приклади використання державно-приватного партнерства в окремих країнах світу.

Другий розділ дисертації Барбір І.М. присвячено аналізу державної політики щодо розвитку державно-приватного партнерства у сфері автомобільного транспорту в Україні (с. 83 – 123). Зокрема, у першому параграфі дисертантка розглянула нормативно-правове забезпечення розвитку державно-приватного партнерства у сфері автотранспорту, систематизувала основні законодавчі акти в цій сфері. У другому параграфі автор дослідила особливості договорів концесії як форм реалізації державно-приватного партнерства. У третьому розділі здобувач обґрунтувала важливість інституційного забезпечення впровадження державно-приватного партнерства у сфері автотранспорту, розглянула діяльність Проектного офісу з розвитку державно-приватного партнерства при Міністерстві інфраструктури України, Агенції з питань державно-приватного партнерства при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України; а також необхідність удосконалення інституційного забезпечення державно-приватного партнерства на регіональному та місцевому рівні в умовах децентралізації.

У третьому розділі дисертанткою наведено напрями розвитку державно-приватного партнерства у сфері автотранспорту України (с. 131 – 192). Зокрема, у першому параграфі даного розділу Барбір І.М. проведено аналіз моделей залучення державно-приватного партнерства у інфраструктурні проекти. У другому – запропоновано заходи державної підтримки проектів державно-приватного партнерства у сфері автотранспорту. У третьому параграфі автором запропоновано створення єдиного уповноваженого органу державного управління з питань державно-приватного партнерства, який би функціонував належним чином та охоплював усі сфери економіки України. Це забезпечить створення сприятливих умов для вітчизняних та іноземних інвесторів у процесі реалізації спільних проектів та сприятиме розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

У висновках дисертантка узагальнила отримані результати дисертаційної роботи та надала рекомендації щодо впровадження результатів дослідження у практику державно-приватного партнерства у сфері автомобільного транспорту в Україні (с. 200 – 205).

Дисертанткою опрацьовано достатню кількість вітчизняних та іноземних джерел за темою дослідження, що засвідчує належний рівень отриманих результатів.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, наведених у дисертаційній роботі

Під час розроблення положень дисертаційної роботи Барбір І.М. застосувала загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що дало їй змогу повною мірою довести початково встановлені гіпотези та обґрунтувати положення новизни. Зокрема, серед застосованих дисертанткою методів слід виділити: системний метод; метод аналізу та синтезу; історичний метод; метод узагальнення тощо (с. 21-22).

Виконаний Барбір І.М. аналіз джерельної бази за проблематикою дисертації включає: законодавчі та нормативно-правові акти України всіх рівнів публічного управління, офіційні дані Міністерства інфраструктури України, матеріали Світового банку та інших авторитетних міжнародних організацій, наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів вчених з питань державно-приватного партнерства у сфері автотранспортної інфраструктури тощо.

Сформульовані дисертанткою авторські наукові положення та висновки обґрунтовані достатньою кількістю проведених досліджень та підтверджуються отриманими результатами й адекватними висновками.

Слід відзначити виступи Барбір І.М. на п'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях в Україні та за її межами, що підтверджено опублікованими матеріалами за тезами її доповідей.

Положення, висновки та рекомендації дисертантки обґрунтовані на належному методичному рівні, є достовірними та характеризуються високим

ступенем наукової новизни. Означене засвідчує перспективи використання дисертації Барбір І.М. у науковій та практичній царині публічного управління.

Новизна основних наукових положень, висновків, а також проведених наукових досліджень та одержаних результатів

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи Барбір І.М. виражена її метою та полягає в обґрунтуванні організаційно-правових підходів розвитку державно-приватного партнерства у сфері автомобільного транспорту України і розробленні рекомендацій щодо їх реалізації.

Серед елементів наукової новизни дисертації Барбір І.М. варто виокремити те, що автором:

вперше запропоновано підхід до дослідження розвитку сфери автомобільного транспорту України, який полягає у виокремленні в публічному управлінні, серед інших, механізму здійснення інвестиційної діяльності та залучення державно-приватного партнерства у сферу автомобільного транспорту, що дасть змогу встановити важливість внесення змін у чинному законодавстві;

Важливими для розвитку сучасної науки публічного управління є:

удосконалена система нормативно-правового регулювання з перевезень на автомобільному транспорті України та розвитку концесії з метою заключення концесійних договорів у сфері перевезень, зокрема, сформовано перелік нормативних актів які потрібно удосконалити, враховуючи те, що концесійний договір передбачає чіткий перелік зобов'язань для виконання приватним сектором та довгостроковий термін дії, а конкурсний відбір приватного партнера і майна відбувається виключно із залученням електронної торгової системи, що дасть можливість для розвитку та реалізації прозорих, капіталомістких, довгострокових інноваційних проєктів з розвитку перевезень на автомобільному транспорті України;

удосконалено інституційне забезпечення державно-приватного партнерства у сфері автомобільного транспорту, зокрема запропоновано створення нової публічної інституції як дорадчого органу при Кабінеті Міністрів

України, що аналізуватиме регуляторну політику щодо здійснення інвестиційних процесів та укладення договорів з державно-приватного партнерства, що покращить інвестиційний клімат у країні, спростить процедуру входу в економічні відносини приватного партнера з державою, зокрема зовнішнього інвестора, слугуватиме гарантом реалізації масштабних проєктів у сфері автомобільного транспорту на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях публічного управління;

удосконалено організаційно-правові відносини проведення конкурсу з відбору учасників концесійного договору з реалізації державно-приватного партнерства у сфері автотранспорту, в результаті чого запропоновано підхід з мінімальними корупційними ризиками у проведенні конкурсу та визначенні переможця за допомогою електронної торгової системи щодо відбору кращого претендента на перевезення на автобусних маршрутах загального користування, такий підхід значно спростить процес залучення приватного інвестора до муніципального та державного секторів.

Разом із тим, в дисертації Барбір І.М.:

набули подальшого розвитку пропозиції щодо застосування проєктного підходу органами влади для розвитку автомобільного транспорту і транспортної інфраструктури, проведення аналізу економічної доцільності та здійснення моніторингу виконання проєктів.

Положення наукової новизни сформульовані належним чином, характеризуються високим ступенем обґрунтованості та свідчать про значний рівень наукового пізнання автора.

Теоретична цінність одержаних результатів дослідження

Серед розроблених Барбір І.М. положень наукової новизни, які характеризуються теоретичною значущістю, слід відзначити такі: авторський підхід до дослідження розвитку сфери автомобільного транспорту України, який полягає у виокремленні в публічному управлінні механізму здійснення інвестиційної діяльності та залучення державно-приватного партнерства у сферу автомобільного транспорту; пропозиції щодо створення у системі публічного

управління нової інституції як дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України, що покращить інвестиційний клімат в країні та слугуватиме гарантом реалізації масштабних проектів у сфері автомобільного транспорту на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

Результати дисертаційної роботи Барбір І.М. характеризуються високим рівнем теоретичної цінності та належним ступенем їхнього застосування у межах науки публічного управління.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні результатів дослідження Барбір І.М. у формі практичних рекомендацій органами місцевого самоврядування. Зокрема, сформовані здобувачем в дисертації основні положення і рекомендації, схвалені та використовуються у практичній діяльності: Чернівецької обласної ради (довідка №01-12/40-947 від 14.07.2021); Чернівецької міської ради (довідка №22/01-17/82 від 20.07.2021); Тростянецької сільської ради Стрийського району Львівської області (довідка №02-21/570 від 11.04.2023); ТОВ «Авто-Ріш» (довідка №2023.02.20/02 від 20.02.2023) тощо.

Разом із зазначеним, практична значущість отриманих дисертанткою результатів підтверджена їх використанням при виконанні науково-дослідних робіт кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Серед елементів наукової новизни дисертації, які характеризуються практичним значенням, слід виділити удосконалену Барбір І.М. систему нормативно-правового регулювання з перевезень на автомобільному транспорті України та розвитку концесії з метою заключення концесійних договорів у сфері перевезень; сформований перелік нормативних актів, які потрібно удосконалити, враховуючи те, що концесійний договір передбачає чіткий перелік зобов'язань для виконання приватним сектором та довгостроковий термін дії, а конкурсний відбір приватного партнера і майна відбувається виключно із залученням електронної торгової системи, що дасть можливість для розвитку та реалізації

прозорих, капіталомістких, довгострокових інноваційних проектів з розвитку перевезень на автомобільному транспорті України; систему проведення конкурсу з відбору учасників концесійного договору з реалізації державно-приватного партнерства у сфері автотранспорту, в результаті чого запропоновано підхід з мінімальними корупційними ризиками у проведенні конкурсу та визначенні переможця за допомогою електронної торгової системи щодо відбору кращого претендента на перевезення на автобусних маршрутах загального користування, такий підхід значно спростить процес залучення приватного інвестора до муніципального та державного секторів; пропозиції щодо застосування проектного підходу органам публічного управління для розробки стратегій і програм розвитку автомобільного транспорту і транспортної інфраструктури, проведення аналізу економічної доцільності проектів державно-приватного партнерства та здійснення моніторингу виконання таких проектів в умовах децентралізації державного управління.

Повнота викладу основних наукових положень, висновків в опублікованих працях

Опубліковані Барбір І.М. праці повністю висвітлюють представлені у дисертації положення наукової новизни.

Загалом, за темою дисертації опубліковано 10 робіт, серед яких 3 статті у фахових виданнях України, 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 1 стаття в іншому періодичному виданні іншої держави, 5 тез доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях та наукових семінарах.

З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише результати, які були отримані дисертанткою особисто. Кількість публікацій, їхній обсяг та якість відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій, представлених на здобуття наукових ступенів.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Дисертація Барбір І.М. справляє позитивне враження, має важливе науково-практичне значення. Проте, окремі авторські позиції спонукають до дискусії та є темою для обговорення у межах публічного захисту даної роботи.

1. У тексті роботи автор зазначає про необхідність створення у системі публічного управління нової публічної інституції як дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України, що аналізуватиме регуляторну політику щодо здійснення інвестиційних процесів та укладення договорів з державно-приватного партнерства. Загалом позитивно оцінюючи пропозицію про створення такої агенції, зауважимо, що в Україні у 2016-2019 роках вже було створено Проектний офіс з розвитку державно-приватного партнерства при Міністерстві інфраструктури та Агенцію з питань державно-приватного партнерства при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі. Тому виникає питання про доцільність утворення нової установи, якщо такі структури уже є.

Для обґрунтування своєї позиції, дисертанту варто було би зазначити, що у світі існують різні моделі інституційного забезпечення державно-приватного партнерства: 1) модель, яка характеризується наявністю на центральному рівні влади одного спеціального профільного органу державного управління у сфері ДПП; 2) модель, яка характеризується наявністю на рівні центральної влади відразу декількох спеціальних органів державного управління у сфері ДПП; 3) модель, яка характеризується відсутністю спеціального профільного органу державного управління у сфері ДПП.

2. Зауваження до законодавства. У липні 2022 року народними депутатами України було підготовлено законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України». Бажано би було врахувати це, а також Закон України «Про джерела фінансування дорожнього господарства України» та Закон України «Про автомобільні дороги».

3. У п.3.1. наводиться інформація про національні проекти. Свого часу було створену спеціальну установу, яка мала займатися розробкою і реалізацією цих проектів, витратилися колосальні кошти на її утримання і на рекламу проектів, проте результату не вдалося досягти. Це є свідченням того, що ефективність реалізації проектів державно-приватного партнерства не завжди залежить від наявності спеціально створеної установи, а швидше – від бажання інвестувати кошти в економіку. Тому у дисертації наголос слід було би зробити не на інституційному забезпеченні, що також важливо, а на впровадженні сильних стимулів та гарантій для приватних інвесторів.

4. Читаючи дисертацію, виникає запитання, а який відсоток фінансування має бути з боку держави і з боку приватного партнера, щоб реалізувати проекти державно-приватного партнерства? За кордоном частка держави становить від 20 до 50% у проектах державно-приватного партнерства. А як має бути у нас? Який відсоток має інвестувати держава, а який приватний інвестор?

5. Для оцінки загального стану розвитку транспортної інфраструктури, можна було би використовувати інфраструктурний індекс (або як ще його називають – індекс розвитку транспортної інфраструктури), який розраховується Європейською Бізнес Асоціацією і охоплює оцінку стану: автомобільної, морської, річкової, залізничної, повітряної транспортної інфраструктури.

Загалом, наведені зауваження не впливають на зміст дисертації, мають характер наукової дискусії і не знижують високу оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертація Барбір Ірини Миколаївни на тему: «Розвиток державно-приватного партнерства у сфері автомобільного транспорту в Україні» є завершеною науковою працею та має теоретичне і практичне значення. Наведені дискусійні положення та зауваження не применшують цінності результатів дисертаційної роботи.

У дисертації розв'язано науково-практичне завдання, що полягало в обґрунтуванні організаційно-правових підходів залучення державно-приватного партнерства у розвиток автотранспортної галузі України.

Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», вимогам освітньо-наукової програми, яку успішно завершила здобувач, вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Барбір Ірина Миколаївна може бути рекомендована для присудження, за умови розгляду разовою спеціалізованою вченою радою рецензованої дисертаційної роботи, ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

доктор наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та публічної служби
Національного університету
«Львівська політехніка»

Федорчак О.В.

Підпис д.держ.упр., доц. Федорчак О.В. засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к.т.н., доцент

Брилинський Р.Б.